

Släkten Siikainen från Kvarnberget.

Kvarnberget / Myllymäki.

Bröderna Staffan f 1682 och Thomas Persson Siikainen f 1662, kom till Kvarnberget, Säfsnäs, omkring 1700, från Södra Rördåsen, Fryksände, Östmark invid Norska gränsen. Thomas bosätter sig på Berget / Antestorpet och brodern Staffan på Rindotorpet. Vid gården Bur Erkers fanns släkten Liitiäinen. Kvarnberget bestod av dessa tre torp på 1760-talet. Thomas Perssons son, Per Thomasson Siikainen född 1707, gift med Maria Matsdotter född 1702 fick sonen **Mats Persson Siikainen** f 1735 som tillsammans med sina söner först bebyggde Laxtjärn/Laxtjärnsfallet (Lohenlampi) Mats Persson gift med **Malin Henriksdotter** f 1737, kom med familjen till östra sidan av Laxtjärnen 1785, från Kvarnberget. De hade fyra söner och tre döttrar.

***Citat ur C.A Gottlund.** Från hans vandring Kvarnberget, Säfsnäs 1817.*

För sådär vidpass 120 år sedan kommo hit tvenne bröder Thomas och Staffan Siikainen, hemma från Fryksände socken, invid Norska gränsen. Det gamla folket hade vetat omtala det deras stamfäder skulle hafva bott på ett ställe i Finland, kalladt Siikasalmi, De bodde båda här först tillsammans, men då gården brann, skilde de sig. Thomas flyttade till det ställe, der nuvarande Per Thomasson Siikainen bor, hvilken är min husvärd; Staffan flyttade till den norra gården. Thomas hade en son Per Thomasson, som var född år 1707; af hans söner var Thomas Persson, som var far till min värd. Hans farbror Matts Persson hade en son Henrik Mattsson, som först tog upp Laxtjärn, och tog sin fader till sig, men sedan skiljde sig ifrån honom, som med sina söner nedsatte sig på ett annat ställe *Slut citat.*

Det var många familjer av släkten Siikainen i Kvarnberget och det krävdes stora skogsarealer för deras odlingsmetod med svedjandet av skogen. Detta innebar troligen att man började se sig omkring efter tänkbara områden, på andra sidan sockengränsen. På östra sidan om Laxtjärnen fanns ett stort område med obrukad skogsmark, vilket lockade Hindrik Matsson att begära tillstånd för att bebygga platsen. Kvarnberget låg endast 5 kilometer söder om det blivande Laxtjärnsfallet.

***Citat ur C.A Gottlund, sid. 336.** Från hans vandring 1817.*

"Laxtjärn (Lohenlampi) Här i byn finns 6 gårdar, med 30 personer. Min värd Henrik Mattsson Siikainen var den första som från Kvarnberget flyttade hit med sin far, och bebyggde stället. De skiljde sig sedermera. Fadern bebyggde jemte sina söner, ett annat ställe, och detta ställe brann." Sedermera uppförde Henrik Matsson, helt ensam, en sal, en kammare, och ett kök, utan biträde af någon dagsverke, och utan att ens hans hustru hjälpt honom. Han beskrev för mig huru han härvid gått till väga, huru han i stockarna gjort inskärningar, och sålunda lyftat upp dem". "Han var nu den rikaste i hela byn, och låg icke, som de andra, under bruket" *Slut citat.*

Ovanstående gäller Hindrik Matsson f 1760.

Mats Persson Siikainen f 1735 kom 1785 från Kvarnberget tillsammans med sonen Hindric Matsson f 1760, som ansökt om att få en trakt utsynt vid Laxtjärnen. Hindric fick tillstånd och tar upp ett hemman i Övre delen av Laxtjärn, Litt B och fadern tog upp ett ”jämte” sonen Hindric alltså Laxtjärn Nedre, Litt A på kartan från 1805.

Det förekommer olika uppgifter om var Siikainen tog upp sina hemman när de kom till Laxtjärn. Enligt kartan 1805 så kan vi notera att Jan Matsson står som ägare till Litt A på Laxtjärn Nedre, söder om brodern Hindric, vilket vi menar bekräftar att det var på denna littra som Mats Persson byggde med hänsyftning till både domböcker (testamentet) och Lantmäteriets karta från 1805. Litt A övergick sedan till Jan Matssons son Gustaf Jansson f 1800 gift med Lisa Matsdotter f 1798. Vi ser på kartan 1854 hur denna fastighet har delats upp i två delar Litt. J Tyfors Bruk och Litt K. Lisa Matsdotter.

Beträffande Oxfallet så har vi på ett flertal olika sätt sökt bekräftelse på den person som i några dokument omnämns som ”Johan Jönsson” men har inte funnit något samband med Oxfallet. Vi har också undersökt Petter Janssons f 1775, bakgrund och finner hans familj på Rågsåsen, Järna finnmark där Petter blev född. Petter Janssons föräldrar var Johan Hansson Åhl född 1729 gift 1754 med Brita Persdotter f 1732. De arbetade som dräng respektive piga i Utsälje och Örskogen i Järna för att därefter flytta till Rågsåsen omkring 1762. Båda dog i Rågsåsen, Johan 1800 och Brita 1805.

Petter Jansson blev 1796 gift med Mats Persson Siikainens dotter Stina Matsdotter f 1771 och de bosatte sig på Oxfallet efter vigseln.

Mats Persson Siikainen f 1735 byggde troligen upp Laxtjärn Nedre och som han tänkt överlåta till sonen Jan Matsson f 1768, genom ett upprättat testamente 1795.

Nås Tingslags Häradsrätt år 1795 sid. 12. Se testamentet.

Nås Tingslags Häradsrätt år 1795 sid.2.

”Mats Persson i Laxtjern har i denna framledne vår testamenterat sin lösa och fasta uppodlade egendom wid Laxtjern till sin son Jan. Nu återkallar han detta testamente, emedan sonen satt sig i stor skuld, vilket Mats ej förut vetat.”

Nås Tingslags Häradsrätt år 1801 sid.14.

”Jan Matsson i Laxtjern har köpt sin faders avlingejord i Laxtjern för 55:26 Rdr.”

På kartan 1854 noterar vi Jan Matsson f 1768, som ägare till hemmanet på Laxtjärnsfallet, som vi benämner ”Törns”. Fadern Mats Persson Siikainens hustru Malin Henriksdotter avlider 1793 och 1796 gifter han om sig med **Lisa Jansdotter** f 1755. Mats och Lisa bygger troligen upp Laxtjärnstorpet på Järna finnmark, omkring 1801 då Mats Persson sålde avlingejorden till sonen Jan. Detta hemman låg i direkt anslutning till rågången mellan Nås och Järna socknar och även till sönerna Hindric Matssons och Jan Matssons ägor på Nås finnmark.

Ur dombok år 1806 sid.5. ”Inbördes testamente mellan Mats Persson och Lisa Jansdotter vid Laxtjärn, Järna” (Se Laxtjärnstorpet på Järna Finnmark).

Eftersom Mats hustru Lisa Jansdotter avlider 1805 så kan man anta att denna domboksanteckning från 1806, gäller återopande av testamentet efter hennes död. Mats Persson Siikainen avlider 12 år efter sin hustru, 1817.

Mats Persson Siikainen f 1735 Kvarnberget, d 1817.

1:a gifte 1756 med **Malin Henriksdotter** f 1737 troligen Tyngsjö, Malung, d 1793.

2:a gifte 1796 med **Lisa Jansdotter** f 1755 Säfsnäs, d 1805.

Barn:	Mats	f 1758	Kvarnberget	gift 1783.
	Hindric	f 1760	”	gift 1791.
	Lars	f 1762	”	kom 1793.
	Maria	f 1764	”	ogift, fick sonen Jonas Törn f 1792.
	Anna	f 1766	”	gift 1804 Nybofjäll.
	Jan	f 1768	”	gift 1792.
	Stina	f 1771	”	gift 1796.

Nås Tingslags Häradsrätt år 1786 sid.1325.

”Hindric Matsson i Kvarnberget har fått utsynt en tract öst norr om nedre Laxtjernssjön vid pass ½ mil från Kvarnb. 110x60 refstänger till boningsplats och åker. Järnaborna säga att tracten ligger inom deras rå. De åläggas på egen bekostnad med ny syn bevisa detta. Uppskov”.

Nås Tingslags Häradsrätt år 1787 sid.1331.

”Hindric Matsson i Kvarnb. får tillstånd att uppodla sitt utsynta land vid norra änden av Laxtjern. Järnaborna har ej brytt sig om någon syn. Hindric Hind. i Kvarnberget vill göra gällande att en del av tracten utsynts för honom till fåbodställe men afvisats”.

Sonen **Hindric Matsson** f 1760 var nybyggare på *Laxtjärn Övre*.

Gift 1791 med Lisa Zachrisdotter f 1770.

Sonen **Mats Matsson** f 1758 kom med familjen från Rösjön till Laxtjärnfallet år 1795

Gift 1783 med Stina Nilsson f 1762. Han tog upp hemmanet *Storfallstorpet*.

Sonen **Lars Matsson** f 1762 kom från Finland/Stockholm 1793.

Gift 1795 med Anna Christoffersdotter f 1762. Lars tog upp hemmanet *Burängsberget*.

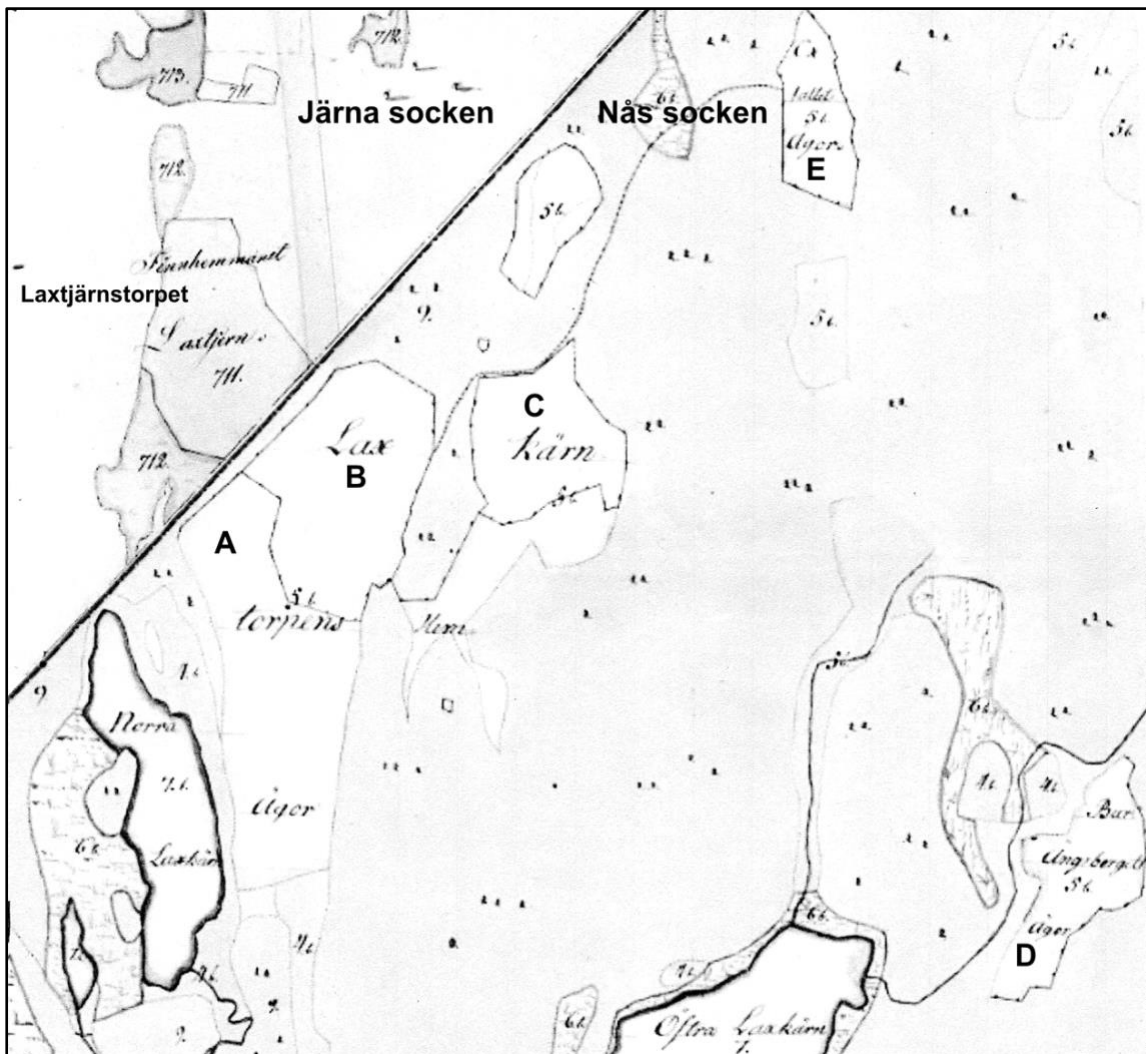
Sonen **Jan Matsson** f 1768 köper faderns hemman 1801, *Laxtjärnsfallet ”Törns”*.

Gift 1792 med Stina Gustafsdotter f 1768.

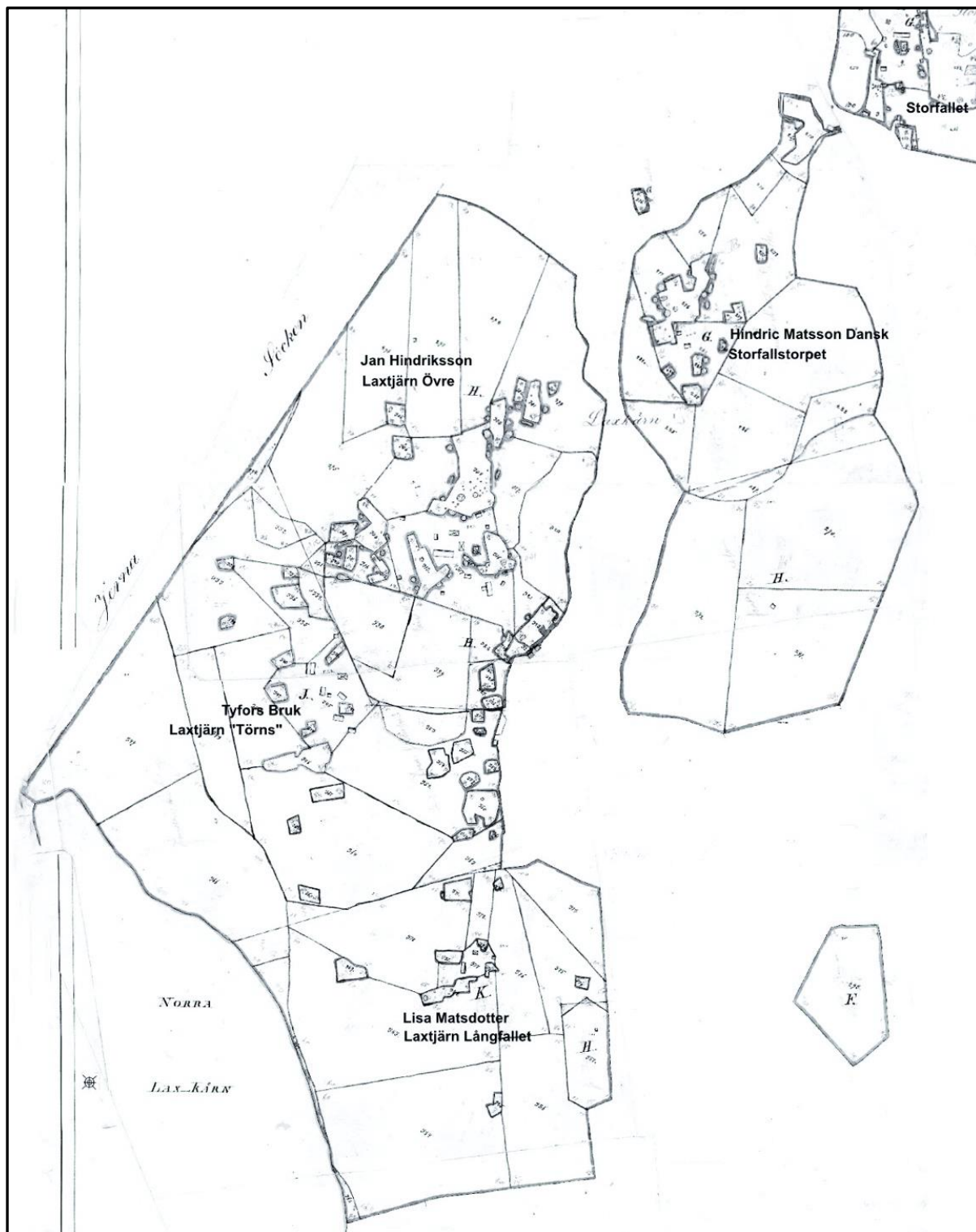
Dottern **Stina Matsdotter** f 1771 blev 1796 gift med **Petter Jansson** f 1775 på *Oxfallet*.

Dottern **Maria Matsdotter** f 1764 förblev ogift, fick sonen Jonas Törn f 1792.

Vi har på denna karta fört samman en karta med Laxtjärnstorpet på Järna socken med en karta på Nås socken för att visa gränsen mellan socknarna och även hur Laxtjärns ägor ligger i förhållande till varandra. Då Mats Persson Siikainen och sönerna skulle bebygga platsen protesterade Järnabönderna med hänsyn till rågången, men enligt domstolsbeslut fick de tillstånd att ta upp boplatser i området och Järnabönderna drog tillbaka sina protester.

Litt A.	Jan Matsson	f 1768	bosättare i Laxtjärn Nedre.
Litt B.	Hindrik Matsson	f 1760	bosättare i Laxtjärn Övre
Litt C.	Mats Matsson	f 1758	bosättare i Storfallstorpet.
Litt D.	Lars Matsson	f 1762	bosättare i Burängsberget.
Litt E.	Per/Petter Jansson	f 1775	bosättare i Oxället.
Nr 711	Mats Persson	f 1735	trolig bosättare på litt A samt vid Laxtjärnstorpet, Järna.

Utsnitt ur Lantmäteriets karta 20-Nås-118 Storskifte år 1854.

Litt. G	Hindric Matsson Danske	f 1789	Storfallet och Storfalletstorpet
Litt. H	Jan Hindricsson	f 1793	Laxtjärn Övre.
Litt. J	Tyfors Bruk		Laxtjärnsfallet "Törns".
Litt. K	Lisa Matsdotter	f 1798.	Laxtjärn Långfallet

f

Finnsläkten Siikainen, och främst Mats Persson Siikainens f 1735, betydelse för uppbyggandet av Laxtjärn kan bekräftas genom denna historik och även historik på de övriga boplatserna där de slog sig ned för att genom svedjande få odlingsbar mark och bygga upp sina hemman. På 1800-talet var det med all sannolikhet ett stort öppet landskap från de närliggande bergen ner mot Laxtjärnen.

På dagens kartor kan man fortfarande notera skogfinska namn såsom Riddasoberget, i närheten av Hästkullen, ner mot Laxtjärn. Söderut nerom Finnmarksvägen, ligger Rogosmossen. Pontasberget som ligger nordväst om Burtjärnen, kan eventuellt, enligt Lars-Olof Herou, ha anknytning till den finska släkten Puntainen och därmed finnen Nils Pundan som dog 1714. I dödboken noteras han vara 118 år gammal då han dog! Om denne man kan man läsa en fascinerande historia i boken *Sägner av Karl Hedkvist 1986*.

Hindric Matsson f 1760 var bosatt i Laxtjärn Övre. Hans hustru Lisa Zachrisdotter f 1770 var ättling till Nils Nilsson Pundan. I en privat släktforskning har vi funnit ytterligare en anknytning till Pundan hos en ättling i Svartberget, Järna Finnmark.

Lantmäteristyrelsens karta Nås socken Storskifte 1850 visar de kvarnar och sågar som vid denna tidpunkt var i bruk på Laxtjärnsfallet med angränsande områden. Kartan visar också ett nät av körvägar som binder samman boplatserna och även kvarnar och sågar. Körvägar var byggda även söderut mot bland annat Kvarnberget i Säfsnäs. Man möter ofta de finska namnen på äldre kartor och här hittar vi "Pornamaggekärnarna", två mindre tjärnar öster om Burängsberget.

Skvaltkvarnar och sågar i Laxtjärnsfallet, markerade på kartan.

Burbergskvarnen eller Rosahålet

Från Burtjärnen flyter Kotbäcken till Kottjärnen, äldre namn, Södra Laxtjärn. Kvarnstugan låg på östra sidan om bäcken, nedströms Burtjärnen.

Kotkvarnen revs och senare byggdes **Kotsågen** som låg nedanför Kotdammen.

Kotbäcken delar sig i två fåror och sågen låg vid den östra fåran. Sågning pågick till 1938.

Lingon Svensson Slagfors Såg. Vid Kottjärnens norra del låg denna såg.

Hästkullkvarnen / Ol Hindersas kvarn. Från Hästkullsberget rinner Röbergsbäcken och kvarnen låg strax nedanför Marrasomossen.

Storfallskvarn / Röbergskvarn låg i närheten av finnhemmanet Mastäppa som låg väster om finntorpet Röberget.

Johans kvarn låg strax väster om Rogosmossen, utefter Laxbäcken/ Örbäcken, som rinner från Norra Laxtjärnen ner mot Säfsnäs rå.

Citat från Karl Erik Forsslund, Nås Finnmark II:8 sid. 13 från hans vandring omkring 1920.

”Väst och sydväst om Röberget rinna två bäckar åt söder till Burängstjärn, därifrån går en bäck till Kotjärn och sen norrut till Laxtjärn vars avlopp Laxbäcken mynnar i Svartälven alldeles vid vinkelspetsen av den trekantkil som Nås skjuter in mellan Järna och Säfsen.

I detta socknens allra sydvästligaste hörn ligga gårdarna en smula tätare än i finnmarken för övrigt: mellan de två ovannämnda källbäckarna Röberget (en bondgård), sør om den, Mattiberget (öde endast någon bod står kvar) än ett stycke söderut Burberget (kartans Burängsberget), 2 gårdar på åsens västluta, den södra rödmålad, tillhörig Bergslaget, en kort bit från landsvägen som stryker fram emellan den norras gamla gråa hus, bland dem en ryggåsstuga.

Vidare sør om Burberget, Kojkiberget (av Köyykä=kulle) en ödegård som dock håller på att odlas upp igen, och längst ner nära Säfsgränsen, Svenbygget, också öde (Bergslaget).

På sluttningen norr om Laxtjärn ligger byn med samma namn, även kallad Laxtjärnsfallet. 7 gårdar (en Hällefors alla övriga självegare), den nedersta heter Långfallet”. *Slut citat.*

Kotbäcken där man ännu idag kan se lämningar efter Kotkvarnen.

Foto Nils-Erik Jansson.

Vy ut över Laxtjärnarna. Huset till vänster i bild gick förlorat i brand. Den lilla stugan var hemmanet "Hermans". Stolphärbret såldes till familjen Lars Hoffner och flyttades.

Foto taget från Nils Erik Janssons gård på 1930 talet.